FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

M. 15142: 1-2
(översättn. 2 sidor)

Tjeckoslovakien uppt. år 1952

Svar å LUF 85 rör. hästkött och hästslakt m. m.
s. 1-2.

JOS. ED. AMBROŽ
Špačkova 3
BRNO - ŽIDENICE
Tchécoslovaquie

Tjeckoslovakien (20) M. 15142:1 uppt. år 1952

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

Pri ĉevalviando kaj pri buĉado de ĉevaloj.

Ĉevalviando en ĉeĥaj landoj antikvatempe estis opiniata, kiel malmulte taŭga nutraĵo. Ankoraŭ antaŭ la lasta milito daŭrigis malfavoran opinion en ĉi tiu kazo, eĉ jam tute ne ĝenerale.

Ŝajnas, ke naŭzo kontraŭ ĉevalviando devenis en tempoj idolanaj, kiam ĉi tiu viando estis "Tabu". Versimile ankaŭ ŝato, kion ĝuas ĉevalo kiel helpanto kaj amiko de homo (simile kiel hundo!), kaŭzis naŭzon kontraŭ manĝado de ĉi tiu besto. Spite tio, antikvatempe, kiam teruris malsato, estis ĉevalviando manĝita. La kronikisto Beckovský skribis pri la tempo de la tridekjara milito, ke en la jaro 1642, kiam estis sieĝita la urbo Olomouc, funto de ĉevalviando estis vendita por 1/2 floreno. Ekzistis ankaŭ instrukcioj, kiel maniere oni ĝuste pretigi la viandon: "Kiu deziras ĉevalviandon bongustan havi, devas ĝin en malvarma akvo dum pli ol du horoj trempi, sali kaj du tagoj kaj du noktoj pekli, poste en varma akvo du- trifoje lavi, en poton meti kaj kuiri. Sed sur rostostango tia viando rosti kaj manĝi egalas, venenaĵon manĝi." Ankaŭ pli poste, en tempo de mizero kaj malsatego, ekz.en la jaro 1772, oni manĝis ĉevalviandon, sed dum la malsano en la jaro 1805 oni akcentigas, ke "ne estis tiel mizere, por ke oni ĉevalviandon manĝu, spite tio, ke homoj nutradis sin per branoj kaj urtikoj" (Dro L.Kaizl, Nutraĵo en la regiono sub montaro Krkonoŝe). Sed, kiam estis tre mizere, en malriĉaj regionoj eĉ multe pli poste oni ŝatis ĉevalviandon. "Kiam senfeligisto mortigis ĉevalon, okazadis eĉ interbatiĝo por la viando. Hejme oni distranĉis ĝin, kaj kuiris en akvo kun ajlo, kumino kaj salo, ĝis la akvo bolperdiĝis. Poste oni stufis ĝin -kompreneble, sen grasaĵo - miksinte senĉese, por ke ĝi ne bruldifektiĝu. Oni diradis al ĉi tio manĝaĵo "Karialo". (Laŭ rakontado de maljunulino E.Daňková el Podhora).

Simila naŭzo ekzistis kontraŭ hundviando. Ankaŭ ĉi tio viando estis manĝita regule nur en tre malriĉaj regionoj kaj en tempoj de malsato. La verkistino Vlasta Pittnerová skribis pri la regiono de la supraĵo ĉirkaŭ mia naskurbo Ždár: "Malriĉuloj naŭzas nek hundoj nek katoj, eĉ mortita besto - oni diras - ne estas skabia". Sed, dum miaj knabaj jaroj, kiuj mi travivis en ĉi tiu regiono, en la tempo antaŭ la unua mondmilito mi ekkonis nur unusolan viron, kiu manĝis hundan kaj katan viandon. Li ne faris tion el ia malsato (estante sufiĉe bone salajrita laboristo ĉe la fervojo), sed por stranga apetito.

Pri hundviando iuj kredas eĉ nun, ke ĝi helpas sanigadon el ftizo. Precipe hunda graso - oni diras - helpas al resanigo. Sed ĝenerale daŭras naŭzon kontraŭ hunda kaj kata viando.

Kontraŭ ĉevalviando naŭzo jam ĉesis, precipe en urboj. Jam antaŭ la lasta mondmilito ekzistis en pli grandaj urboj ĉevalbuĉistoj, kiuj precipe pretigis salamon , parvurstoj kaj kolbasetoj el la viando. Mi mem en la jaroj 1927 - 1929, kiam mi estis ne tre bone pagita oficista komencanto, volonte manĝis ĝin. Poste,

(20) Sjerkostovakien M.15142: 2.
FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

precipe dum la lasta mondmilito, oni alkutimiĝis manĝi ĉevalviandon en la plej vasta ~~xxxx~~ popolamaso. Hodiaŭ ĝi estas ŝatata nutraĵo. En pli grandaj urboj ekzistas ankaŭ manĝejoj, kie oni vendas nutraĵojn el ĉevalviando. En la jaro 1951 mi estis kuracita en sanatorejo por pulme malsanaj, kaj du- trifoje en semajno ni ricevis ĉevalviandan manĝaĵon.

En antikva tempo la mortigado de ĉevaloj (malsanaj kaj maljunaj, alie ĉevaloj ne estis mortigitaj, escepte en ~~milit~~ bataloj) kaj ilia senfeligado estis farita de ekzekutistoj aŭ iliaj helpistoj. Ĉi tiuj estis jam por ilia devena metio opiniataj kiel homoj senhonestaj. Pli poste, ĉi tio agado estis farita de senfeligistoj (ĉeĥe "ras"), kaj spite tio, ke tio estis tute egalrajtaj civitanoj, ~~kajxmalkiiixkoj~~ kutime komunumaj servistoj, de kelkaj malprogresemaj samcivitanoj kaj de iuj malsaĝaj infanoj ili estis mokitaj. Sed kun progreso de klereco sensencaj mokoj ĉesadis, kaj nun ĉevalbuĉisto same kiel senfeligisto (nun nomata "drnomistr") neniel suferas por ilia metio, kaj estas akceptata en ~~la~~ socio tiel, kiel li por siaj homaj ecoj meritas. Relative pli ~~xxxxx xxx xxx~~ ofte oni aŭdas mokon pri la homo, kiu "manĝaĉas" hundojn aŭ katojn, sed, eĉ tio agado ne kaŭzas socialan malhonoron.

Ĉevaloj estas mortigitaj tiamaniere, ke oni la plej unue kovras iliaj okuloj, poste oni senkonscienciĝas ĝin per forta bato sur kapo kaj rapide malfermas kolaj arterioj. Mia konatulo informis min pri unu ĉevalbuĉisto, kiu havis kutimon ĉevalon antaŭ la buĉado seli kaj rajdi tiamaniere, ke ĝi ŝvitkovris, kaj buĉis ĝin ŝvitkovritan; li diris, ke tiamaniere sango pli bone elflugas.

Mallertaj homoj mortigadas hundojn per forta bato sur nazon, katojn per disŝiro de mjelo (oni alteniĝis kapon de la besto kaj forte ektiras malantaŭajn piedojn). Sed ĉi tioj manieroj estas persekutataj; oficiale oni mortigas hundojn kaj katojn per taŭga injekto.

Jos. Ambrož.

Tjeckoslovakien

M. 15142.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

Om hästkött och om slaktning av hästar.

Hästkött ansågs i Tjeckoslovakien fordom som ett föga användbart födoämne. Ännu efter sista kriget har denna ogynnsamma inställning fortsatt, även om den ej längre är så allmän.
Avskyn mot hästkött tycks härröra från hedningatiden, då detta kött var "tabu". Troligtvis beror motviljan mot att äta hästkött även på att hästen (liksom hunden) var omtyckt såsom människans medhjälpare och vän.
Trots detta åts hästköttet i äldre tider då hungersnöd rasade. Krönikören Beckovský skriver om trettioåriga kriget att då staden Olomouc belägrades 1642, sålde man ett pund hästkött för 1/2 florin. Det finns också instruktioner för hur man lämpligen bör bereda köttet: "Den som önskar få ett gott hästkött, skall blöta det i kallt vatten i mer än två timmar, salta det och låta det ligga i saltlake två dagar och två nätter, därefter tvätta det i varmt vatten två - tre gånger, lägga det i en gryta och koka det. Men att rosta sådant kött på stekspett och äta det är det samma som att äta gift."
Även senare under nöd- och hungersår, t.ex. år 1772, åt man hästkött, men under farsoten år 1805 betonar man att "det var inte så stor nöd att man behövde äta hästkött, trots att folk livnärde sig på kli och nässlor" (Dr L. Kaizl, Näringsmedel i trakten av bergskedjan Krkonoŝe.) Men när nöden var stor, fick man i fattiga delar av landet äta hästkött även mycket senare..
"När 'skinnavdragaren' dödade en häst, hände det till och med att det blev slagsmål om köttet. Hemma skar man det i bitar och kokade det i vatten med vitlök, kummin och salt, tills vattnet kokat bort. Sedan stuvade man det - naturligtvis utan fettet - och rörde om i det ofta så att det ej skulle bränna vid. Man brukade kalla denna rätt för "Karial". (Enligt berättelse av en gammal kvinna E. Daňková från Podhora).
En liknande motvilja har funnits mot hundkött. Även detta kött har endast kommit till användning regelbundet i mycket fattiga trakter och under år av hungersnöd.
Författarinnan Vlasta Pittnerová har skrivit om trakten omkring min födelsestad Žďár: "De fattiga skyr varken hundar eller katter, inte ens ett dött djur - säger man - har skabb." Men under mina pojkår, som jag genomlevde i denna trakt före första världskriget, lärde jag ej känna mer än en enda man som åt hund- och kattkött. Han gjorde det ej på grund av någon hungersnöd (han var en ganska väl avlönad arbetare vid järnvägen) utan på grund av en underlig smak.
Angående hundkött, tror somliga ännu att det hjälper till att bota lungsot. I synnerhet fettet - säger man - hjälper en att återfriskna. Men i allmänhet fortsätter motviljan mot hund- och kattkött.
Mot hästkött har motviljan redan upphört. Redan före sista världskriget fanns det i de större städerna hästslaktare, som i synnerhet framställde salami, parvurst,

M. 15142.

och småkorv av köttet. Själv åt jag gärna sådant kött under åren 1927 - 1929, då jag var en sämre betald kontorsaspirant. Senare, särskilt under sista världskriget, har man vant sig vid att äta hästkött i de bredare folklagren. I dag är det ett ömtyckt födoämne. I större städer finns det också matställen, där man säljer maträtter av hästkött. År 1951 behandlades jag på ett sanatorium för lungsjukdomar, och två - tre gånger i veckan fick vi maträtter beredda av hästkött.

Förr i världen företogs dödandet av hästar (sjuka eller gamla, andra dödades endast i striderna) och flåendet av dem av skarprättare eller deras medhjälpare. Dessa var redan på grund av deras ursprungliga yrke ansedda såsom ohederliga människor. Senare utfördes dessa handlingar av "skinnavdragare" (på tjeckiska "ras"),och trots att de var medborgare med samma rättigheter som andra, i allmänhet kommunala tjänstemän, utsattes de för hån från några reaktionärer och oförståndiga barn. Men med upplysningens framsteg upphörde det meningslösa hånet, och nu får en hästslaktare, liksom en "skinnavdragare" (nu kallad "drnomistr") ej utstå något lidande för sitt yrkes skull, och bemötes i samhället efter sina egenskaper. Relativt oftare hånas den som"skamligen" äter hundar och kattor, men ej ens sådana handlingar orsakar social vanheder.

Hästar dödas på det sättet att man allra först betäcker ögonen på dem, sedan bedövar man dem genom ett kraftigt slag på huvudet och öppnar snabbt halsådrorna. En bekant till mig talade om en hästslaktare som brukade sela hästen och rida den svett före slaktningen. Han sade att blodet på så sätt rinner av bättre.

Dilettanter dödar hundar genom ett kraftigt slag på nosen, kattor genom att slita isär ryggmärgen (man håller fast djurets huvud och trycker kraftigt i bakbenen). Men dessa sätt beivras, officiellt dödar man hundar och kattor genom en effektiv injektion.

JOS. AMBROŽ

LEK/TB